

VÉDJÜK NEMZETI NYELVÜNKET. *)

Az országgyűlés szegény szónokaira rájok kezd járni a nyelvészet rúdja. Ezelőtt 3—4 hónappal az „öregbácsi“ támadta meg őket magyartalanságaikért egy budapesti lapban. De sokkal dörgedelme-
sebb philippica jelenék meg azután 2—3 héttel a Nyelvőrben ellenök. Az utóbbi cikket a „Fővárosi Lapok“ szerkesztője is czélszerűnek vélte egész terjedelmében átvenni. Itt olvasva eszembe jutott a közmondás: „Vak veti világtalannak szemére“, mert bizony az ott gán-
csolt szavak és szólások nyüzsögnek valamennyi magyar hirlap hasábjain, ki nem véve a F. Lapokat is. Hanem, a mi az utóbbiakat illeti szerkesztőjük elég okos volt utána látni, hogy egyikök se forduljon elé a szóban forgó cikket tartalmazó 52. számban. A gán-
csot egyébaránt magam is helyeslem, de némi kikötéssel. Legtöbb helyet foglal a cikkben a szenvedő alak (passiva forma) pellengé-
rezése. A pedig (t. i. a passivum) magában se nem magyartalan, se nem rossz, se nem németes. Magyartalan, nem; mert egész irodalmunkban a legrégebb időtől fogva minden korban és minden könyvben látjuk. P. P. kalauzában első nyitásra olvasom: „Az pohár öntetik ki érettünk.“ (290. l.) — „Ezt, hogy ne láttatnék Szent-
Írás nélkül mondani, azzal bizonyította“ (298 l.) — „Ez az Parancso-
lat felszabadított az Északi Országokban és megengedte-
tett a Püspököktől, hogy . . . az igaz Keresztényektől fordított Bibliát szabadgyában olvashatták.“ (300. l.) — Mielőtt tovább foly-
tatnám, kettőre kérek figyelmet. Először, hogy P. P. a viláért sem él oly sűrűn a sz. alakkal, mint „atyáink“ a mostani egész iroda-

*) Veterán tudósunk e dolgozatának egy kis része (a *** jegyig) a Kolozsvár cz. helyi lapban jelent meg, a többi része a szakosztály előtt le't bemutatva: a közérdekű tárgyra tekintettel az illetékes beleegyezés mellett az egész közöljük, minthogy e dolgozat jelen alakjában kerek egészet alkot.

lommal együtt. Az idézett lapokon csak a felhozott példák vannak s a közöttük kihagyottakon egy sincs és ez az arány van megtartva ama könyvben eleitől végig, sőt 2—3 lap is van egymásután passivum nélkül. Másodszer, hogy a „Püspököktől“ helyett ma — elég ebiil — így írják: „Püspökök által“ és a „Keresztyénektől fordított“ helyett ugy: „K. által fordított.“ — Lássuk már Káldit:

„Imádkozzál érettem, hogy megadassék nekem a kezem.“ (I. Kir. 13, 6.) — „Atyám, próbáltasék meg. Jób mindvégig.“ (Jób. 34, 36.) — „Mivelhogy nem voltál engedelmes az ur szájának...“ bé nem vitetik a hólt tested az atyádnak koporsójába.“ (I. Kir. 13, 21—22). — Ismét megjegyzem, hogy Káldi fordításában szintoly gyéren mutatkozik a sz. forma, mint Pázmán eredetiében, és Káldi a latin passivumokat sem fordítja szolgálilag, hanem helyes megítélés-sel sokszor másképp. Pl. ezt: „altare scindetur et effundetur cinis“ (I. Kir. 13, 3,) imígy: „az oltár meghasad és kiomol a hamu,“ valamint az 5. versben: „Altare scissum est et effusus est cinis“, így: „az oltár is meghasada és kiomla a hamu.“ De kérdjük az élőbeszédet: Magyartalan-é a „születik,“ „született“ stb. Nemde igazi szenvedő alakjai a cselekvő „szül“-nek?

Aztán bizony nem is rosz magában az a szenvedő alak. Nyelvtanilag, mint alább fogom kimutatni, kifogástalanul helyes. Értelme pedig világos és jól használva félreérthetetlen. Sok esetben, kivált fordításban, éppen szükséges is. A Kalauzból és a fordított Bibliából idézett szólamokat, „láttatnék“, „öntetik“, „felszabadított“, — szeretném tudni — mikkel helyettesitené ex tripode a Nyelvőr?

Hanem most jön már a java! Nem csak a szóba vett czikk írója, de mások is sokan megütkeznek azon a vakmerő állításomon, hogy „dicsértetik“ nem „németes!“ Ismét mások sajnálkoznak rajtam, hogy nem szégyenlettem oly hiu paradoxont csak ki is mondani! — Nekem biz' az a gyengém, hogy az igazságért akár kivessenek, akár lekorholjanak, tántorithatatlanul türöm. Már pedig igazság az, hogy a mi szenvedő (igazabban, szenvedtető) alakunk se nem németes — helyesebben: németies, — sem nem a némettől tanulta a magyar. A német szólam összefoglalt (composita) forma: es wird gelobt, a magyar egyszerű, mint a latin és a görög. Ez elég volna az elsőbb állítás megbizonyítására, annál is inkább, hogy az újabb időben divatozó lón — igazán sajnós tény — az ilyes szólam: „dicsérve lett“

(= *es wurde gelobt, v. es ist gelobt worden*), a mi igazán németies. De azt sem kell tekintet nélkül hagynunk, hogy az illiteratus német köznép éppen úgy nem szereti a *wird gelobt* alakot használni, mint a magyar. — És végre, merné-e valaki azzal gyanusítani Pázmán Pétert, Káldi Györgyöt, hogy a némettől tanulták a passivumot?

Ha hát a magyarság általában nem a némettől tanulta a szenvedő alakot, önkint következik, hogy szónokaink sem tőle tanulták. Kitől hát?

Megmondom egy pár szóval: publicista elődeiktől! Szónokaink stylusa azon az, a mit talán eléggé érthetően, *protocollaris stylusnak* nevezek.

De hogy még érthetőbb legyen, eléveszem a mit leghamarább kapok, „Az Erdélyi Rendeknek 1790-dik esztendőben tartottt Gyűléseikben lett végzéseeknek. . . . Jegyzőkönyvé“-t, és kiírom a mi következik:

„**Negyedik Ülés.** — Felolvastatik az első és második ülésről iratott Jegyzőkönyv (Protocollum), melynek felolvasatása alkalmazásával végeztetett, hogy

„1-szor. A' dolgok folytatásának könnyebbitéséért az Ország-Gyűlésének Jegyző Könyve arra rendelendő Atyánkfiái előtt elsőbben felolvastassék; kik is azt megvizsgálván, annak-utánna ugy bocsássák a' Statusok eleibe.

„2-szor. Az elébb felolvasatott első és második ülésről való Jegyző Könyv is rendbe vétetvén, elsőbben a' Deputatio előtt, azután pedig a' Statusok jelen létében újra fel olvastassék.

„3-szor. Az harmadik ülésről való Protocollum-is mind a' Deputatio, mind pedig a' Statusok előtt fel olvastassék.

„Ezen Deputatioba rendeltettek“ (Következnek a nevek). . . .

„**Ötödik Ülés.** — Felolvastatik a harmadik ülésről iratott 's az a' végre rendeltetett Deputatio által megvizsgáltatott Jegyző Könyv is Protocollum. Melynek megállítása után

„2-szor: elő vétetődik az harmadik ülésben tett Végezéshez képest az Itélő Mester Atyánkfiái által el készítettett ő Felsőge Hivségére letett Hitről való Levélnek Előljáró Irása (Praeambulum Instrumenti Homagii) melynek felolvasatása alkalmazhatóságával két kérdés indittatott“ stb. stb.

Ezen a híron pendültek a megyegyülések, törvényszékek, consistoriumok jegyzőkönyvei. Lehet-é csodálkozni, hogy a velök nőtt, egymást követő nemzedékeknek vérévé vált a *protocollaris stylus*?

Ugy de hát miképp kapott beléje a szóban forgó alak? Kérdik s nagy részben meg is felelnek reá: „Bízonyosan a latinból!” És eltalálták „a szarva közt a tőgyét.”

Fontolják csak meg, hogy a hol cselekvés van, szenvedésnek is kell lenni, hogy a nyelvnek ezt a viszonyt okvetetlenül ki kell fejeznie. Meg is teszi még pedig átalánosan úgy, hogy ha a mondatnak cselekvő a *subjectuma*, az *objectum* a szenvedő fél. Ámde ha a szenvedő felet tesszük *subjectumnak*, a cselekvőnek kell *objectumnak* lenni. A különbséget a kettő között az igének az az alakja tünteti ki, melyet az első esetben *activa*, a másodikban *passivának* neveznek. Pl. „*filius amat patrem*” és „*pater amator à filio.*” — Tudóknak irok, de hát alapot kelle vetnem a mondandónak.

No már ez a viszony, melynek tagjai: a cselekvény, a cselekvő és a szenvedő az ember életében mindenütt meglevén, kifejezése végett az igét módosítani kellett; következőleg az *activa* és *passiva* formák megkülönböztetése és jellemzése minden nyelvben és a cultura minden fokán meg van, ámbár jellemzése módja mindenikben más más.

Hát már csak egyedül a magyar faj volna a társadalom hamupipőkéje, az emberiség ügyefogyott csoportja, mely ne bírta volna ama viszonyokhoz képest jellemezni az igét, ne tudott volna magának szenvedő formát teremteni? Uram őrizz még a gondolatától is!

„De tanulhatta alkotása módját más, tökélyesebb nyelvű néptől” — vetik ellenem. Oly feltevés ez, uraim, a mely még sértőbb, meg-alázóbb az előbbeninél, a minővel Wieland gunyolta Sesián egyik királyát, hogy t. i. a majmától tanulta volna meg . . . a többit nem irom ki; *quod licet Wielandio non licet Coronensio*; tessék megoldvasni az eredetiben.

Hatalmasabb, mint positiv, érü ennél az, hogy azoknak a népeknek, melyekkel a magyarok — a mennyire tudjuk — érintkezésben voltak és vannak, a nyelveiben a miénktől merőben különböző módon alkotvák az ige szenvedő alakjai. A görög *mai*, a latin *or*, a finn *ta (tä) v, tta (tte)*, a mordvin v. egyszerű képzők. A német segédigével él. Az olasz sok esetben visszaható szólammal helyettesíti:

Si fà (csináltatik); *si sà* (tudatik). A magyar segédige nélkül és különböző értelmű két „képző“-vel alkotja a szenvedő alakot. Első és főeszköz az -ik, melyet az igének csupasz 3-ik személyéhez, mint törzsokhöz ragaszt és azt jellemzi vele, hogy az igejelölte cselekvény egy vagy más hatással van a subjectumra, rajta vagy vele történik.

Vegyünk fel egy példát. „Az ember harangszót hal.“ *Hall*, kiható (transzitiv) ige, tehát a cselekvény, a *hallás* hat az objectumra, a *harangszó*-ra. Hogy hát ezt subjectummá teheszük, *ik*-et ragasztunk a *hall*-hoz s az új mondat e lesz: „harangszó *hallik*.“

Im' e rövidben az *ik*-es igék eredete és magyarázata, melyre Verseghi megfordul a sírjában, azok a korunkbeli nyelvészek pedig, kik a magyar nyelvi *media formá*-ját üldözik, — Uram, bocsásd meg nekik, mert nem tudják mit mivelnek,“ — kiszorítják, mint elavult nézetet. De vajon tehetik-e azzal nem létezővé a tényt, a főlebb fejtegetett viszonyt és tagadhatják-e kifejezése szükségét?

Nem várva nyilatkozatukat, folytatom az elemzést. — Elsőben is megjegyzem, hogy annak a viszonynak a kifejezésére, hogy a cselekvény a subjectumon, vagy vele s általában — úgy szólva — rovására történik, nem csupán az egyszerű *ik*-et használja a beszéd, hanem *sz*, *z*, *ad*, (*ed*, *od* stb.) *ód*- (*öd*), *adz* (*edz*, *odz*, *ödz*-), *ödz*- (*öd*z-), *kod*- (*köd*-), *koz*- (*köz*-) betűvel vagy betűcsoporttal toldja meg elől, a mely eset még számosabban fordul elé, mint a csupasz *ik*. Mindezekre nem szükség példákat adnom. Továbbá egészen más képző is: az *ül*, *ül* teszi azon szolgálatot, mint pl. fordul, lágyul, szépül, vegyül.

Mindezekkel, másodsor, azt a czélt éri el a magyar, a mit a görög a *mai*-jal s a latin az *or*-ral, a miből az előbbinek a *media*, az utóbbinak a *deponens* formája keletkezik.

Harmadsor, csaknem dőreség volna a nyelv alkatában azt a mereven szabályosságot, azt a sanyaru következetességet keresni, a mely egyedül a mathesis sajátja s a melyhez a természettudományok is csak lassu és bátortalan léptekkel közeledhetnek. Ennél fogva nem kell megütközni azon, hogy ámbár az *ik* és társai a subjectum — mondjuk — szenvedő viszonya kifejezésére szánvák, ezen tisztóket elég gyakran nem teljesítik és az ily esetekben az *ik*-es ige nem csak activ, de transzitiv szerepet is visel — pl. *eszik*, *iszik*. Ha végig meggyünk figyelemmel az *ik*-es igék névsorán, tapasztalni fogjuk, hogy itt, mint általában a természetben, nincs ugrás, hanem csak átmenet

van apró árnyalatokban egyik jelentésből a másikba. Ez éppen úgy van a *media* és *deponens* alakú igék sorában is. Ha azt az *ik*-falók kellő figyelembe veszik, egyik fő érvőket maguk önkint elejtik vala. Hisz a cselekvő alaknak is két jelentése van, u. m. transitív és intransitív, de ezt a különbséget alakilag semmi sem gyaníttatja, és csak értelméből s az előbbiekhöz járulható tárgyejtésből következettjük.

Eddig volt a hasonlóság; lássuk már a különbséget. A görög és római az ige átalakítását a subjectum szenvedővé tételével befejezettek nézte és azt, hogy a cselekvénynek van-é vagy nincs cselekvője, nem vette tekintetbe. De a magyarnak tovább járt az esze s a van-t is kifejezte azzal, hogy az *ik*-hez, a miveltető (causalis) alaktól kölcsönözött *at-* (*et*) vagy *tat-* (*tet*) képzőket csatolta a miből hát *atik* (*etik*) vagy *tatik* (*tetik*) lettek.

És mi ennek az értelme? Szerintem az, hogy miután az *ik*-es ige a subjectumot szenvedővé tette, azaz kijelölte, hogy a cselekvény vele vagy rajta történik, azzal egy cél el van érve, de a mondat egészen néma marad az iránt, hogy van-é vagy nincs cselekvője az igejelölte cselekvénynek. Ámde a miveltető képző erre fordítja a figyelmet s azt jelöli ki, hogy azt a cselekvényt valaki vagy valami miveli, okozza, csinálja. A felebbi példát ismételve, ha azt mondom: „harangszó hallik“, csak a hallás tényét emelem ki vele, a mennyiben a harangszó a fülembe jó, keletkezését legtávolabbról sem érintve. De ezzel: „harangszó hallatik“, azt is kifejezem, hogy valaki, vagy valami hallatja velem a harangszót. Ilyes különbség van ezek közt is: „A hangverseny kezdődik“ és a „hangverseny kezdetik“; az utóbbi azt sugallja, hogy valaki kezdeti a hangversenyt, a minék árnyéka sincs az előbbi szólamban. Én ezt természetes lehozatalnak tartom, s merem feltenni élesebb eszű olvasómról, hogy megüti a homlokát s azt mondja akaratlanul: „hisz' ezt én is kigondolhattam volna!“ mint az egykori porosz mondá bizonyos alkalommal — az adoma nem elbeszélni való, mert fedél van a házon — *!otztausend, diit hütt' ich och sagen sollen!* Egyébaránt a két szólam értelme közti különbség nagyon is ismeretes és nyelvtanaink elég esetlenül ezzel a két szóval: „belszenvedő“ és „külszenvedő“ jelölik, én pedig szenvedő-t és szenvedtető-t ajánlanék helyettök. No már, ha körül tekintünk, azt tapasztaljuk, hogy sem a synthetikus, sem az analytikus, sem az ugynevezett rokon nyelvekben a szenvedő viszonynak

ama kétféle kifejezése nincsen meg, és hogy nyelvünkben meg van, az neki erkölcsi gazdagsága, mely egyes szavak ezreivel ér fel s a melylyel — (nem a melyre) — büszkék lehetünk!

Nos hát a helyett a Nyelvőr nyomában a Fővárosi Lapok neki mennek nagy lármával — nem mondom düvel — szónokainknak s azt fogják reájok, a mi ez idő szerint a legbélyegzőbb sértés, hogy a passivum használatát „a némettől tanulták.“

Azt hiszem eléggé kimutattam, hogy az, igazságtalan vád; hanem ezzel nem akarom őket minden bűn alól felmenteni, hanem hibáztatom abban, hogy: 1) igen sűrűn élnek vele, a mi a főlebbiekben meg van magyarázva, s bővebb tárgyalást nem igényel; 2) sokszor nem helyesen használják, a mely vádat néhány sorban igazolnom kell.

Igazolásomat javaslat képébe öltöztetem, három pontban.

Első az, hogy a szónok a beszédét, nem mikor elmondja vagy netalán rögtönzi, mert ekkor bizony késő, hanem előre, otthon, mikor elgondolja vagy le is írja, ne adja magát neki a protocollaris szokásnak, de tűnődjék egy kicsit rajta, vajon azt a mit szenvedtető alakban akar mondani, nem lehetne-e más helyes szólammal fejezni ki? Erre Sz. G. a szellőztetett cikkben elég példát ad. Különösen van szükség erre a fogásra, az igének azokban az alakjaiban, melyekben a miveltető nem különbözik a szenvedőtől. Pl. „a város építettett“: ez azt is teheti, hogy „a város dolgot adott a kőmiveseknek,“ azt is, hogy „a várost építették.“ Tehát egyikkel, vagy másikkal kell helyettesíteni. De

másodszor, egy vagy több szó hozzáadásával is határozottá tehetjük a mondatot. Pl. a) „a város iskola házat építettett“, b) „ez a nagy város nem egy nap építettett.“ A tárgyeset a miveltetőt félreérthetetlenül jellemzi. Egyébaránt akár a csere, akár a hozzáadás jelen esetben egy más kétértelműséget is elenyésztet, t. i. azt, hogy az első mondatban a „város“ szó átvitt értelemben a „városi hatóságot“ teszi, a másodikban a tulajdonképpeni várost.

Kiváltképpen ajánlom, hogy a határozatlan és részesülő módban (pl. láttatni, láttatván) az ígét soha se használják szenvedtető értelemben. — Nyelvünk szabatosága teméntelent nyerne vele.

Harmadszor, nyelvünk szelleme ellen követett nagy vétek szenvedtető alakkal élni abban az esetben, midőn a cselekvény csiná-

lója, okozója is meg van nevezve. Ilyen pl. abban a Jegyzőkönyvben, melyből cikkem elején mutatványt idéztem, ez a phrasis: „A midőn pedig a még nálla készen levő Exemplároknak árura való bocsátásától ő Excellentiája által tiltatnék“ (78. l.). Ilyesre soha, de soha nincs szükség, mert az „által“ utoljárót elhagyva, a szenvedtető igét cselekvő alakba, s a mondatban kitett vagy oda értendő nevezőt tárgyesetbe tehetni. Az idézett phrasiszt pl. így igazítjuk: „A midőn pedig őtet, a nála készen levő Exemplároknak árura való bocsátásától ő Excellentiája tiltaná.“

Pedig mily sűrűn találkozunk e véték elkövetésével. Sz. G. a következő példákat hozza az országgyűlési beszédekből: „A trón oltalmazására minden segédeszköz megadassék a nemzet által“ (minden segédeszközt meg-adjon a nemzet). — „A tűz a megjelent tüzőltók által csakhamar eloltatott“ (a tüzet a megjelent tüzőltók csakhamar eloltottákl) „A tartalék a fegyvergyakorlatokra az illetékes hadseregbeli hatóság által hivatik be.“ (A tartalékot a hadseregbeli illetékes hatóság hívja be a fegyvergyakorlatra.) Igazításom a szórendre is kiterjedt. — „Ez a föld apáink vére által áztattatott.“ (Ezt a földet apáink vére áztatta.)

Undokabb szennyet alig lehetett kenni anyanyelvünkre. Igaz, hogy ez alól a hiba alól Pázmánt sem lehet egészen felmenteni, mint a cikkem elején olvasható idézet bizonyítja; de biz' az olyas szólamra felettebb ritkán ragadta őt a latinismus. Aztán megjegyzendő, hogy P. a passiv szólambeli cselekvő jelelésére nem „által“-t, hanem „től“-t használ. Hogy melyik jobb, az a verbum finitum mellett nem jó kérdésbe, mert a szenvedtető szólamnak cselekvővé változtatásakor akár melyikök elesik, de feltolakodik a kérdés oly szólamokat tekintve, melyekre ismét a szóba vett cikkből szedett példákat: „Az általam elmondottak.“ — „Az általam ígértetett.“ — „A házszabályok által nyújtott.“ — „Az általuk javasolt.“ — „A képviselők által mondott“ stb. „Mindezekben P. P.-tól (től)-t tett volna, mint az idézett szólamban: „A keresztyénektől fordított Biblia“ látni.

Mindezekben és ilyenekben azt szükség eszünkbe venni, hogy a „látott“, „mondott“, „javasolt“, „fordított“ szavak valódi szenvedő, — nem szenvedtető, — részesülők. Éppen mint a latin: *amatus*, a görög: *pepleqmenos* és *plakeis*, a német: *geschrieben*. „Mondott“ szó oly szó a mely mondva van: a „szeretett“ gyermek, szeretet tárgya.

Ha már ezekhez hozzájárul a cselekvő személy, vagy dolog megnevezése, nem mindig segíthetünk magunkon úgy, a hogy a verbum finitumnál tettük, t. i. hogy cselekvőt szólamná változtattuk, hanem meg kell valami raggal jelölnünk. Pl. Ezt: „*navis terepine vitata*“ (Ovid) fordíthatjuk így: „szúette hajó.“ „*Adeodatus*“-t így: Istenadta. De már ezt: „*sidus à quibusdam appellatum Apollinis*“ (Plini.) nem vonhatjuk az iménti rá mára, hanem „némelyektől vagy némelyek által nevezett“ szólammal kell magyaritnunk. A kérdés már az: *tól* (től)-é vagy *által*. Csak történelmileg felelhetni reá, hogy régi írónk *től*-t használtak, ma már s bizony elég rég óta, mint az Erdélyi Diéta 1790-diki jegyzőkönyve bizonyítja, az *által* hatalmasodott el. Részemről a régiekkel (és van okom reá) tartok. — Még csak azt jegyzem meg, hogy valahányszor az *at* (*et*), vagy *tat* (*et*) határozatlan módu igében (*infinitivusban*) vagy *participiumban* jelenik meg, mindig miveltető, s a kik, mint szokásban van, *szenvedtető*nek használják, azoknak ismét csak azt mondom, hogy „nem tudják mit cselekednek.“

* * *

Azt írásm egykor valahol, hogy a germanismus bélyegét nagyon óvatosan kell sütni valamely magyar vagy annak hitt s bé is vett szólamra. Most is azt mondom s hozzá teszem, hogy különben úgy járhat vele a bélyegsütő, mint némely bölcs physikus, a ki abból, hogy Aristoteles a szívárvány szineiből csak négyet, — nem hetet, mint Newton — számlál elé, azt következtette, hogy Aristotelesnek s tán a korabeli emberiségnek a látószervei nem voltak még annyira „fejlődve,“ hogy minden szint lásson, vagy legalább, hogy élesen megkülönböztessen. Hiszen a német is, a magyar is ember s nyelveik különbsége nem áll ellent annak, hogy ne bukkanhassanak mindketten azon egy metaphorára, következőleg szólamra is. Azért hát nem kárhoznáttnám oly kategorice a magyar szónokot, mikor más valakinek a véleményét „osztja.“ Egyetlenegy erősség a volna ellene, hogy németre így fordíthatni le: *er theilt die Meinung eines Andern*. Ugy de hát nem magyar szólam-é ez: „Ugy szereti, hogy a kenyerét is megosztja vele“? Már pedig ennek is tökélyesen megfelel a: *den Gewinn, Arbeit und Mühe, Vortheil und Genuss mit jemand theilen*,“ melyet német szótárból irok ki. A francziának is meg van:

„partager l'opinion de quelqu'un“; hát az is Bécsbe jött, hogy megtanulja? Megengedem, hogy úgy is mondhatta volna a szónok, hogy: „valakinek a véleményében osztozik“ mint a cikk írója kívánja, de e semmi sem egyéb, mint a gáncsolt szólamnak szenvedő alakba öltöztetése. Ám de ez a különbség a németben is megvan, mert osztani = *theilen*, osztozni = *Theil* (vagy *Antheil*) *nehmen*. A mikkel még helyettesíteni akarja Szarvas Gábor a vélemény osztást, u. m. „egy véleményen vagyunk,“ v „egyetértünk,“ azok szorosán véve nem azt teszik, a mit a megrótt szólam, mert a ki „valamiben osztozik,“ annak csak egy részét kapja. Közelebb állana hozzá a: „hasonló véleményben vagyok,“ de mire javítsuk a mi jó? *Le mieux est le ennemi du bien*.

Védelmem alá kell vennem a következő mondatot, igazabban a benne foglalt utóljárót is. Nem lehet a nemzet minden erejét harcra vinni, csak alkotmányának teljes épségben tartása „mellett.“ A „mellett“ is, mint iment az „osztás,“ csak azért rossz, hogy németre — (*bei*) — fordítja cikkiró, s azt állítja, hogy így kell: „épségben tartásával.“ Én pedig úgy hiszem, hogy a szónok nem azt gondolta; mert a „val“ nem csak együtt létet, hanem eszközt is teszen, s ezt nem akarta szónok érteni, mert úgy hihetőleg „általt“ mondott volna, s ha ezt tennők a „mellett“ helyébe, oly esetlenség jönne ki, a melyet nem lehet fel is tenni róla, mint a ki azt akarta mondani, sőt a „mellett“ használatával érthetőleg mondta is, hogy „csak úgy lehet a nemzet erejét harcra vinni, ha alkotmányát teljes épségben is tartjuk egyszersmind. A *val*, *vel*, két értelmű s a határozatlanság még nagyobb hiba volna, mint a germanismus, a melylyel azon fölül igazságtalanul vádolja a cikkünk a tárgyalt szólamok tekintetéből szónokainkat.

Szintúgy meglep, hogy most már olyakhoz érkezünk a melyeket méltán gáncsol u. m. a „képes“-t és „képez“-t. Megütközöm nem annyira az érintett ellentétén, mint azon, hogy a cikk írója, a ki nem egyszer kötött kardot ama szóknak, úgy a hogy ma szokták használni, jogosultságok védelmére, most ellenök fordul a fegyverével. Megtudnám ugyan némileg magyarázni, de csak magamnak s azért itt nincs helye, hanem inkább ahoz mondom egy pár szót, mivel Sz. G. szépitgeti visszaléptét, t. i. hogy ő „a képes vagyok = *ich bin im Stande*“ szólamot most is „megengedhetőnek“ tartja, s a képez-

ben is nem a német *bilden* utánzását, (itt hát nem hiba a germanismus?) hanem csak a vele való „visszaélést“ és „a legszélsőbb határig menő kiterjesztését“ rója meg. Ezekkel szemben ki kell jelentem, hogy a *képes* szót oly értelemben, melynek kifejezésére ott vannak író szerint is „eredeti kifejezései“ (*tud, bir, lehet*, ezeken kívül több is), nem csak „szertelen“ (sűrű) „alkalmazása“ miatt, hanem már magában hibásnak és megengedhetetlennek tartom. Föllebbenhető ellenvetés megelőzése végett kijelentem, hogy tudom, hogy a *képes* az élőnyelvben nem csak abban az értelemben, a miben az ilyenben, mint „képes könyv“, hanem a mai divatu használatbelivel rokonosan, de a világerért sem azonosban, régóta meg volt, de nem azt tette, hogy „lehető, tehető, alkalmas,“ hanem azt, hogy: képezhető. Pl. A* elbeszélte egy történetet vagy mondott egy ítéletet B*-nek, a ki nem hitte vagy éppen az ellenkezőről volt meggyőződve: de nem akart udvariatlan lenni, hogy azt mondja reá: „nem igaz,“ sőt azt sem, hogy „nem lehetett“ vagy „nem lehet úgy,“ hanem ezzel a szólammal segített magán: „nem képes!“ akár synonymájával: „nem képezem!“ vagy rövidítve: „nem képezem.“ Ebből azt is kitanulhatni, hogy a „képes“ jórendin csak tagadó szólamban hangzott és soha concret cselekvényre vagy tárgyra nem vonatkozott. Abban a korban tehát az ilyest: „Az ifjuság nem képes a tisztí vizsgát le tenni“ meg sem értették, annál kevésbé mondták volna. Ilyes esetben akár positiv, akár negativ szólamban a latintól kölcsönzött: „capax“ szóvai éltek, melyet az illiteratusok „kápás“-nak mondtak ki, a mi annál fogva, hogy a „magyar“ *kápis*, „megyer“ dialectusban: *képes*, hathatós segítséggel volt arra, hogy a „képes“ végképpen kitorjja a „capax“-ot. Ez uraim, tény!

Ha van „analógia“ a világon általában s a nyelv ügyében különösen, az azt tanítja, hogy „képez“ = képet csinál „Kép“ pedig nem = forma, vagy szorosabban meghatározva, csak akkor és annyiban az, a mikor és a mennyiben valaminek a hasonlatosságára van csinálva. Egyébaránt eleinte csak úgy jött bé a beszédünkbe, mint ennek: „képez“ a megrövidítése és hogy a „bilden“-t fordítják le vele, az csak ráfogás! A német *bilden* soha sem teszi azt, hogy „képet csinálni“; ha ime fogalom kifejezésére van szüksége: „abbilden“-t használ. Tüzetes tárgyalása igen meszsze vinne, s bévégzem azzal, hogy „bilden“-nek eredeti és tulajdonképpi értelme: alkotni. „Ké-

pezni“ azt nem teheti, és ismétlem, hogy a cikkben felhozott példák nem a „visszaélés“ s a határon túl menő terjeszkedés miatt, hanem magukban, radicaliter roszak. Mert mit tesznek a következő szövegek, ha „képez“-nek a valódi jelentését helyettesítjük bennök: „*fegyveres erő képét csinálják*,“ (akár, „a f. erőt *képzeli*“) a hadsereg, a hadi „tengerészeti stb.“ — „ . . . nyerni . . . abban, a mi ezen jogunk, alkotmányunk *képét csinálja*,“ (vagy „jogunkat *képzeli*“) — „A nemzeti cultura . . . a vitatkozásnak egyik . . . momentumaképét csinálta“ (momentumát „*képzelte*“) — „A monarchia fentartása a m. nemzetnek egyik alapszüksége *képét csinálja*“ (a „ . . . szükségét *képzeli*“) — „A közös hadseregnek kiegészítő része *képét csinál* m. hadsereg nem *csinálja* külön szervezett *képét* (akár, . . . „részét *képzeli* m. h. nem *képez* külön szervezetet.“) — Hogy m. tisztek *képe csináltassék*, az a honv. minister ur szemében aggály *képét csinálja*? — A német nyelv . . . köteles tantárgy *képét sem csinálja*“ (v. . . tantárgyat sem *képez*“) — Magyarországon ez *csinálja* a közfoglalom nyelve *képét*.“ — „A birodalom kapcsa *képét* nem a szuronyok hatalma *csinálja*.“ — Nemde esetlenek ezek a mondatok? Hogy lettek volna tehát jól mondva? kérdik. A felelet az, hogy kétképpen. Némelyikökben t. i. a *képez* valódi cselekvő ige, s ez esetben „*alkot*“-tal helyettesítjük. Lehet-é kifogás pl. ez ellen „a fegyveres erőt a hadsereg, a hadi tengerészeti stb. alkotják“? — Másik részökben pedig csak „*copulát*“ helyettesít a „*képez*.“ Ilyenkor ha jelentő mód jelen 3 személyében van, merőben elhagyjuk; ha más alakban, a *van* ige megfelelő alakját tesszük helyébe és mindenesetre nevezőre változtatjuk a tárgyesetet. E szerint: „A monarchia fentartása a m. nemzetnek egyik alapszüksége.“ — „A vitatkozásnak egyik momentumaképét.“

„Magyarországon e legyen a közfoglalom nyelve.“ . . . — „A német nyelv nem köteles tantárgy.“ — A német is, a kit a „*képez*“-zel utánozni akarnak, amolyan két értelemben használja a „*lident*“. Ebben pl.: „*Gott hat die Welt nach der Idee, die er von Ewigkeit her davon hatte gebildet*,“ a *hat gebildet* azt teszi, hogy „*alkotta*“. Ellenben, midőn a német nyelvész Paul ezt írja: „*Eine solche Wissenschaft . . . bildet ein Conglomerat aus . . . Gesetzwissenschaften oder . . . aus Segmenten solcher Wissenschaften*“; meg ezt: „*Die beiden Auffassungen der Wissenschaft werden als*

zwei Teile der Gesamtwissenschaft hingestalt, von denen der erste die synthetische Grundlage des zweiten bildet,“ éppen oly szabatosan és értelmesen írhatott volna mindenütt *ist-et* a „*bildet*“ helyett. Valamint ebben a mondatkörben: „*Was die Verfasser im Sinne haben, ist nichts anderes als ein Teil dessen, was man sonst Culturgeschichte genannt hat,*“ állhatna az „*ist ein Teil*“ helyett: *bildet einen Teil.*

Van azonban a „*bilden*“-nek harmadik jelentése is u. m. *cultiválni*, melyet megint csak *képezni*-vel szoktak fordítani. Elég ominosusan, mert ez, hogy „tudósnak képezte ki magát,“ annak, a ki csak magyarul ismeri a szólamot, azt teszi, hogy „tudós képet öltött,“ a mi mellett tudatlan is lehet az illető valaki: „Képzett tanító“ gyanuson hasonlít ahhoz, hogy: „meszelt koporsó“. Cikkünk írója helyeselni látszik, mert ezt az idézetet: „magyar tisztek képeztesenek,“ nem jelöli ki hibául.

Én, mint láttuk természetesen egybefoglalva tárgyaltam a „*képes*“-t és „*képez*“-t, holott a szellőztetett cikkben, mely inkább tündöklik elmésségével, mint logikai renddel, kettőjük közé egy egészen másnemű szólam: „igényt tartani stb.“ kárhozzatása van béékelve. Czikkiró ellenszenvét az „igény“ irányában idiosynkrasiának tulajdonítom s nem akarom etymologiai vitatással háborgatni, miben meg lehet, hogy én „húznám a rövidebbet“, de azt merem állítani, hogy „igény“ (= Anspruch) sem nem „vágy“, sem nem „követelés“ sem nem „várakozás“ és hogy ezek között: „számot tartok“ és igényt tartok. (szivességedre), meg: „élni fogok“ (barátságoddal) és igénybe fogom venni (barátságodat) legalább is árnyalati különbséget sejt a finom nyelvérzek.

És így, bévégezve számvetésemet azzal a cikkel, a melyet a F. L. adoptált, most már azokat a hibás szólamokat szemelem ki, melyek éppen azon számban az én idiosynkrasiámat háborították fel.

Hamlet ismeretes mondatát majmolva, én is azt állítom, hogy több dolog van a magyar nyelvben, mint a mennyiről Szamosi Gáspár - (a Nyelvőr szerkesztője álneve, melylyel akkor él különösen, mikor elmésségét szokottnál fényesebben ragogtatni törekszik) - az ő philologiájában — „álmodik“? — nem, hanem tudni nem akar, holott tudja vagy kis megfontolással tudhatná. Ilyenek: a hangsúly szerepe a szórendezésben, melynek következtében a birtokjelző *nak*,

nek használatát egészen a szóló vagy író önkényétől, meg a divattól teszi függővé; — a *nok* képző kiküszöbölése, meg nem gondolva, hogy *hivatalnok* és *hivatalos* különböző két jelentésű szavak, hogy *pénztáros* mindenki lehet, a kinek pénztára van, holott *pénztárnok* az, a kit mint hivatalnokot állítanak oda bizonyos pénztár kezelésére, valamint azt sem, hogy „árnok“ nem szláv eredetű szó; — üldözi az ár képzőt, pedig *madár*, *bogár*, *vásár*, *huszár*, *kádár*, *kulesár* kibékíthetnék vele, annyival is inkább, hogy a Proteusi természetű szónak: „ár“ merőben különböző három jelentése mellett a képző szerepe viselését is megengedi a nyelvszokás; — üldözi az *ály*, *ély* képzőket is, legió magyar szavainkat számba sem véve; — aztán a *történet* neki = *historia*, holott tudja a különbséget a *gyöngyszem* (eine Perle) és gyöngy (Perlenschnur, németesen s hibásan „gyöngy-sor“), a *búzaszem* és *búza*, a *kölesszem* és a *köles*, a *láncszem* és *lánc* között és hogy általában azon egy szó nem teheti az egyént egyfelől s egyének sorát, halmozatát, csoportját stb. másfelől; — helyesli a „század“-ot azzal az érveléssel, hogy beléje lehet gondolni a rendhatározó = *ad* jelentését, a mely oly forma okoskodás, mint a *Fióké*, a ki „egy fiu és egy leány“ helyett „két fiut“ ír s állítja, hogy helyesen, mert „*Arany*“ költeményében egy apa a leányát „fiam“-nak szólítja“; a miszerint „férj és feleség“ is „két fiu“, mert nem ritka, hogy együtt beszélve egyik a másikat „fiam“-nak mondja. Azonban az *évszáz*-at is helyesli Sz. G., holott tudhatná, hogy az csak úgy jogosult, ha évek százá-nak bontjuk fel, mint: *tehen-pásztor* = *tehenek pásztora*: ennél fogva az „évszáz“-ban világosan ki van mondva a száz, mely elé éppen úgy szükségtelen oda ragasztani, az „év“-et, mint a „hét“-nek (hebdomas) nem tesszük sem eléje sem utána a „nap“-ot és nem mondja senki, hogy nap-hét (napok hete) vagy hét nap, mely utóbbinak szélesebb is az értelme, mint a tulajdonképpeni „hét“-nek, mely vasárnappal kezdődő s szombattal végződő hét napot jelöl. De legnagyobb vétke az „ad“-nak az, hogy a „század“-ot az eredeti törvényszerű jelentésében ($\frac{1}{100}$) kiszorította a használatból. Ime: 1200 frtnak 6 perzentje a tőkének 6 százalaka — leírva: $1200 \times \frac{6}{100}$. És most az ilyes idétlen szavakkal „száztóli“, „százalék“ élnek, holott ha valaki $\frac{3}{4}$ óra azaz egy órának $\frac{3}{4}$ -e helyett azt mondaná, hogy „egy órának 3 negytőlje“ vagy „3 negyeléke“, kétségkívül kinevetnék.

De elég ebből ennyi, a rögtön következő szemelvények közt akadunk majd több példára is

Nó hát a Fővárosi Lapok idei 52. számjában ezeket az „Anti-barbarus“-ba való czikkeket lelem:

a) Rosz vagy rosszul írott, rosszul használt szavak.

1.) *Néhány*: hibásan van írva e helyett *néhány*, mint van ezekben: *n é m e l y*, *n é m i*, *n é h a*, *n é h o l*, melyekben a „*né*“ a „*vala*“ töredékkal rokon értelmű, s a melyeket nem mondunk így: *nemely*, *nemi*, *neha*, *nehol*. Ettől a hibától a Nyelvőr is óv, de ugyanazon Nyelvőr, midőn a „*netalán*“-t kirekesztőleg pártolja, nem vette észre, hogy a *nétalán*-ban éppen az a „*né*“ van, a mely a „*néha*“-ban, a mely a kétségeskedő *talán* értelmét még alább fokozza, kételkedőbbé teszi. „*Netalán*“, és „*nétalán*“ különböző értelmű két szó, mint a latin is megkülömbözteti a *forte*-tól a *fortasse*-t a német a *vielleicht*-tól az *etwas*-t. A *netalán* a „*talán*“-nak nem módosítása, hanem ellenkezője, a kétlett cselekvény tagadása: lat. *ne forte*, németül: *nicht etwa*. Nyelvünk határai közt maradva, azt mondom, hogy *nétalán* és *netalán* közt az a különbség, a mi a *valahogy* és *nehogy* közt. Hogy az irodalom ezt a különbséget nem, s a „*nétalánt*“ alig ismeri, tudom: *eppure si muove*.

2.) *Közvetlen*. Kétképp rosz. Egyszer etymologice hibás alkatu mert ebből van rövidítve: *közbevetetlen*. Mi joggal van a kijelölt két tag kiküszöbölve? Jó lenne-e e helyett: „*közbejövétel*“ ezt írni: *közjövél*? De a miből esonkitva van, a sem teszi azt, hogy *immediatus* = *unmittelbar*. A német e helyett: *Sein Gut gränzt unmitelbar au das Meinige*, nem mondaná: gränzt *unvernüttelt* v. *uneingeschaltet an d. M!* Valaki „*tőszomszédom*“, ha az ő háza és az enyim közt *nincs köz*; úgy de a *nincs*-et az = *ellen* rag fejezi ki; tehát az a valaki „*közetlen* szomszédom.“ Többet nem mondok. Ide tartozik még: „*közvetítés*“ közbenjárás helyett.

3.) *Szigoru*.¹⁾ Tájésozás A hol honos, azt értik alatta, hogy *sodány*, *hitvány* *silány* és ott, ha hallják: „*szigoru* apa“ minden

¹⁾ Egy népdal:

Árva-csaján koszuza,
Mért vagy olyan szomoru?
Hogy ne volnék szomoru,
Elhagyott egy szigoru!

bizonyynyal nem értik belőle azt, hogy *ein strenger Vater*, s a kemény telet (*Strenger Winter*) nem nevezik „szigorú tél -nek, hanem azt, a melyik nem olyan a milyennek kell lenni a télnek; tehát éppen ellenkezőleg az irodalmi használatnál. *Ein strenger Vater* = sanyaru apa; *eine strenge Verordnng* = sanyaru rendelet. Más szóval: *streng* = szoros, szorosan. *Man hat streng befohlen, streng untersucht* = szorosan megparancsolták, megvizsgálták.

4.) *Képviselet*. Irodalmi stílusunknak legundorítóbb szülemése. Származása szintolyan törvénytelen, mint imezé. Elemezzük: „*Képviselet*“ igét ebből — „*képviselet*“ származtatta nem tudom ki, de sem tudományát sem eszét nem dicsérem, ha tudnám is hogy ki. Ugyanis *képviselet* oly compositum, mely ebből: „*képet viselő*“ van összevonva, tehát az a ki v. a mi képet visel. Ily szerkesztvényünk természetesen van, pl. *adófizető* (a ki adót fizet) *borotvafestő* (a ki borotvát fest), *favágó* (a ki fát vág), *gondviselő*, *harangöntő*, *házőrő* (a ki v. a mi házat őriz), *husevő*, *képiró*, *könyvkötő*, *leánykérő*, *lőhajtó*, *levélhordó*, *szerencsevadászó*, *zabvető*. No már léteznek-e nyelvünkben ezekből s ilyenekből származtatott igék: *adófizet*, *borotvafest*, *favág*, *gondvisel*, *harangönt*, *házőröz*, *huseszik*, *képir*, *könyvköt*, *leánykér*, *lőhajt*, *levélhord*, *szerencsevadász*, *zabvet*? Menjünk a szólamokra, hogy annál jobban kitűnjék az *abnormitas*. „Az ország adóját fizetjük“, jó ugy-e? Mondhatni-e e helyett: *az országot adófizetjük?* Igen-e e helyett: „az erdő fáját vágják“, ezt: *az erdőt favágják?* Aztán: a házamat jól *gondviselte* az inspectorom; a falut Andrásovszky *barangöntötte*; a kutya *engemet házőröz*; — a farkas a *lányt huseszi*; Barabás a *lányomat képirta*; — az *egyetemet* Hantz *könyvkötli*; — az a derék legény a *szomszédot leánykéri*; — ama kocsis az *urát lőhajtja*; — az egyetemi szolgák az *egyetemet levélhordják*; — kiki *magát szerencsevadászra*; — Ebbe a földbe *magamat zabvetem*. — Már pedig mindezek szakasztott másai annak, a mit e helyett „a bohóság *viseli* a kaczagtató elem *képet*“, (mint irták kivétel nélkül nagyatyáink), ezt olvassuk a F. L.-ban: „a bohóság *képviselet* a kaczagtató elemet.“ — Valaki hirtelen azt vethetné ellenem, hogy én hát „nem ismerem el a *denominativum verbumok* jogosultságát, mert „*képviselet*“ azok rovatába tartozik.“ De e csak olyan kifogás, vagy inkább ráfogás, mint a volna, ha abba, hogy valaki *sánta lovat nem akar venni*, azt következtetnők, hogy általában *nem akar lovat venni*.

A „képvisel“ csak sánta, béna denominativum; mert ha ép és igazi volna, akkor ennek „képvis“ főnévnek kellene lenni; már pedig világosan nem az, hanem értelmetlen betűcsoport. Ilyen a „gondvis“ is; a többiek pedig már formaliter sem denominativumok. Holott „kapanyelez“, „haszonbérrel“, azok, mert *kapanyél*, *haszonbér* főnevek. A „képviselő“-től is mint főnévtől lehet származtatni denominativumot, u. m. *képviselősködik*. Ez ugyan nincs meg a M. Ny. Szótárában, de a „képviselő“ magyartalansága ott is ki van mondva. A kit mindezek a csunya szó menthetetlen roszaságáról meg nem győznek, annak a nyelvérzéke gyógyíthatatlan beteg. Még azt is megjegyzem, hogy „vepräsentiren“ olykor azt teszi: *darstellen, vorstellen* a mely esetben hiba lenne így fordítani: „képét viselni“, akár divatosan „képviselni“. Mikor egy király mást küld maga helyett, hogy jövendőbeliét eljegyezze, az a más: „képviselője a királynak; de ha egy színész XII. Károlyt játszdja, magát a királyt, és nem a képét állítja a néző elé. Tehát ez: „a vádat Gozdsu Elek . . . képviselte“ nouseus. A *vádító*-nak viselhetette a képét, de a *vád*-nak mimódon?

5) *Elé* és *elő*, mint szerkesztvények (compositum) első tagjai és mint igekötők. Meg van írva róluk már a M. Ny. Szótárában, hogy „közönségesen összezavartatnak“. Meg is kísértik a Sz. írói a megkülönböztetéseket és nagyobb részt helyesen, s azért, meg helykimelés okáért, odautalom olvasóimat, ha türelmök lesz elolvasására. Itt röviden csak annyit mondok, hogy 1. „*Elő*“ mindig azt jelöli, a mi helyzetben, rangban v. időben elől van; a mit bizonyosan meg fog minden magyar érteni és biztosan fog alkalmazni. 2. „*Elé*“ után mindig cselekvény, illetőleg haladást jelentő szó járul, akár *ige* akár főnév alakjában és „*elé*“ a cselekvény irányát jelöli. Ily értelmet ad az = *é*, (mély hangon: „*á*“) a névutóknak is: *alá, felé, fölé, köré, közé, mellé, mögé*. Ez magyarázza a kérdő szót: *hová?* (merre) is. Ezúttal meg kell a „*bé*“ igekötőt is említenem, melyben, ha valamiben, szembeszökő az irányadó: „*e*“. Így irták és nem „*be*“ alakban régi íróink. Így mondja ki a magyar népnek azt hiszem legalább is fele. Ha hát a „*bé*“-t tájszólásnak bélyegezzük, nem tudom, miért ne lehetne a „*be*“-t is annak tartani. A „*be*“ elhatalmasodása nyelvünk analogiái ellen vétő önkényes zsarnokság. Így a „*bele*“ is „*belé*“ helyett. Ez a jellemzés nem jutott eszökbe a M. Ny. Sz. szerkesztőinek, holott igazításaik azon feneklenek. Pl. „*Elé*-

adás, jobb mint előadás“. Én pedig azt mondom, hogy csakis ez a jó; mert előadás vagy semmit sem tesz, vagy azt, a mit előlegezés; de sehogya sem azt, a mit „előadás alatt szoktak érteni. „Előadás“-ban ellenben „adás“ cselekvényt jelent, mely a kéz kinyújtásával jár, minek iránya van: lehet elé és hátra nyújtani, adáskor pedig rendszerint elé nyújtjuk *Sapienti satis*. Teljes meggyőződés végett vegye elé a t. olvasó az idézett szótárt és sorba szedvén az elő-vel kezdődő szavakat, úgy fogja lelteni, hogy előre nem látva is kitalálja az én elvem nyomán az igazításokat. Az előbb és előbb közt is tehetünk a szerint különbséget, t. i. „előbb“ = *weiter vorwärts*, és „előbb“ = *eher, früher*. De az előbb-et sem merném „előbb“ értelemben kárhóztatni, meggondolván a hangváltozást ezekben: „fő, feje; nő, neje“; „vő, veje“; „elő, eleje“, eleibe, eleve, eleinte“. — Közbeszólva, ha e nem *flexio*, akkor nem tudom mit nevezziünk annak és a legkiáltóbb igazságtalanságnak tartom, hogy az árja nyelvészek s az ő szavokra esküvő hazaiak, a magyart agglutinált nyelvnek — mondhatni — csúfolják. Egy eszelős német — hadd állítsam pellengérré a nevét: *Herr Heinrich Winkler* — még tovább ment és a magyar nyelvet „alakatlan“-nak („*eine formlose Sprache*“) állítja és a „*Pokonchi*“ (quid hoc?) és „*Turk*“ nyelvek közé sorolja. (*H. Winkler's Weiteres zur Sprachgeschichte*, 88. s köv. ll.)

Még egyet meg kell jegyezni: azt, hogy Pázmánnál és Káldinál mint igekötőt csak az elő-t lelem. Hasonló példákat látok régiebb íróknál is, és az adatokat összefoglalva, arra a gondolatra jöttem, hogy hajdan valamikor az elő és elé között csak tájszólási különbség volt s értelmök differenciálása csak későbbre keletkezett, még pedig mint láttuk, elég zavartan és tökélytelenül. De éppen azért ma már tisztába kell jönnünk vele. Segitettem-é valamit a feladat megoldásán, itéljék meg az olvasók.

Brassai.

(Vége következik.)